

DECIZIA Nr.511
din 12 decembrie 2013

referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.125 alin.3 din
Codul penal

Publicată în Monitorul Oficial nr.75 din 30.01.2014

Augustin Zegrean	— președinte
Valer Dorneanu	— judecător
Petre Lăzăroiu	— judecător
Mircea Ștefan Minea	— judecător
Daniel Marius Morar	— judecător
Mona-Maria Pivniceru	— judecător
Puskás Valentin Zoltán	— judecător
Tudorel Toader	— judecător
Oana Cristina Puică	— magistrat-asistent

Cu participarea reprezentantului Ministerului Public, procuror Marinela Mincă.

Pe rol se află soluționarea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art.125 alin.3 din Codul penal, excepție ridicată de Nicolae Trebuian Junior în Dosarul nr.32/753/2012 al Curții de Apel Timișoara — Secția penală și care formează obiectul Dosarului Curții Constituționale nr.1.596D/2012.

Dezbaterile au avut loc în ședința publică din 24 septembrie 2013 și au fost consemnate în încheierea de ședință de la acea dată, când Curtea, în temeiul art.57 și art.58 alin.(3) din Legea nr.47/1992, pentru o mai bună studiere a problemelor ce formează obiectul cauzei, a amânat pronunțarea pentru 15 octombrie 2013, dată la care, constatând că nu sunt prezenți toți judecătorii care au participat la dezbateri, în temeiul art.57 și art.58 alin.(1) teza întâi din Legea nr.47/1992, a amânat pronunțarea asupra cauzei pentru 21 noiembrie 2013. Prin încheierea din 21 noiembrie 2013, Curtea, având în vedere necesitatea lămuririi suplimentare a unor aspecte, în temeiul art. 58 alin.(4) din Legea nr.47/1992, a dispus redeschiderea dezbaterilor pentru data de 12 decembrie 2013.

La apelul nominal răspunde, pentru autorul excepției, avocatul Gheorghe Marinescu, cu delegație de substituie de la apărătorul ales Romeo Bălan.

Cauza este în stare de judecată.

Președintele acordă cuvântul avocatului autorului excepției, care solicită admiterea acesteia pentru motivele invocate în notele scrise depuse la dosar la termenul din 24 septembrie 2013, prin care susține că dispozițiile art.125 alin.3 din Codul penal, care extind imprescriptibilitatea executării pedepsei și la infracțiunile de omor și la cele intenționate urmate de moartea victimei al căror termen de prescripție a executării nu s-a împlinit la data intrării în vigoare a Legii nr.27/2012, încalcă principiul neretroactivității legii statuat în art.15 alin.(2) din Constituție. Consideră că este dreptul legiuitorului să modifice regimul prescripției în raport cu cerințele sociale și cu politica penală a statului, însă legea nouă trebuie să respecte suveranitatea legii anterioare și să nu intervină asupra efectelor raportului execuțional penal deja stabilit, între care și termenul de prescripție. Nu este legal și constituțional ca legea nouă să se aplice unei infracțiuni săvârșite anterior intrării ei în vigoare. De asemenea, dispozițiile art.125 alin.3 din Codul penal împiedică aplicarea principiului legii penale mai favorabile, principiu de rang constituțional care are o sferă mai largă de aplicare decât reglementarea cuprinsă în art.13, 14 și 15 din Codul penal. Arată că teoria extraactivității legii penale mai favorabile are la bază principiul legalității incriminării și al legalității pedepsei.

În plus față de motivarea inițială, invocă și încălcarea art.16 alin.(1) din Constituție, întrucât, prin Decizia nr.1.092/2012, Curtea Constituțională a statuat că dispozițiile art.124 din Codul penal referitor la prescripția specială sunt constituționale în măsura în care nu împiedică aplicarea legii penale mai favorabile faptelor săvârșite sub imperiul legii vechi. Or, pentru egalitate de tratament juridic și nediscriminare, principiul legii penale mai favorabile ar trebui să se aplice și referitor la prescripția executării pedepsei.

Reprezentantul Ministerului Public arată că pentru a răspunde criticii de neconstituționalitate aduse dispozițiilor art. 125 alin.3 din Codul penal trebuie stabilită natura juridică a prescripției executării pedepsei, și anume dacă aceasta este o instituție de drept penal substanțial ori procesual. Dacă plecăm de la premisa că este o instituție de drept penal substanțial — dat fiind sediul materiei,

care se află în partea generală a Codului penal —, evident, aceasta trebuie să fie în acord cu art. 15 alin.(2) din Constituție. Regula de soluționare a conflictelor de legi în timp, în materie penală, impune aplicarea normelor mai puțin severe, mai blânde, în raport cu dispoziția constituțională invocată. În măsura în care prescripția executării pedepsei ar fi o instituție de drept substanțial — în raport cu caracterul axiomatic al art.15 alin.(2) din Constituție, având în vedere că principiul consacrat ca atare nu poate fi limitat la îndeplinirea unor condiții procedurale, care, din motive obiective, nu au putut fi anticipate, cunoscute de destinatarul său —, atunci Decizia nr.1.092/2012 ar fi pe deplin incidentă.

În continuare, reprezentantul Ministerului Public arată că, dacă plecăm de la premisa că prescripția executării pedepsei are o natură preponderent procesual penală, în sensul că, deși este reglementată în Codul penal —, datorită elementelor componente, și anume faza în care intervine, întrucât aceasta este incidentă în faza executării pedepsei, care nu este supusă aceluiași reguli, rigori care guvernează urmărirea penală sau judecata; este susceptibilă de întrerupere sau amânare, care, în materia executării pedepsei, sunt instituții de drept procesual penal, caracter pe care îl imprimă și prescripției executării pedepsei —, atunci, dată fiind natura sa mixtă, preponderent procesual penală, putem aprecia că norma este de imediată aplicare raporturilor juridice care se definitivează în timp ce ea este în vigoare. De altfel, de prescripția executării pedepsei se prevalează exclusiv persoana condamnată care se sustrage executării mandatului emis în baza hotărârii penale prin care a fost condamnată definitiv.

În raport cu cele expuse, reprezentantul Ministerului Public apreciază că, în ciuda topografiei, prescripția executării pedepsei are o natură juridică mixtă, preponderent procesual penală, context în care norma criticată nu încalcă rigoarea constituțională, astfel că pune concluzii de respingere, ca neîntemeiată, a excepției de neconstituționalitate.

CURTEA,

având în vedere actele și lucrările dosarului, reține următoarele:

Prin Decizia penală nr.1.687/R din 5 decembrie 2012, pronunțată în Dosarul nr.32/753/2012, **Curtea de Apel Timișoara — Secția penală a sesizat Curtea Constituțională cu excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.125 alin.3 din Codul penal.**

Excepția a fost ridicată de Nicolae Trebuian Junior cu ocazia soluționării recursului într-o contestație la executare prin care a invocat împlinirea termenului de prescripție a executării pedepsei.

În motivarea excepției de neconstituționalitate autorul acesteia susține că dispozițiile art.125 alin.3 din Codul penal, care extind imprescriptibilitatea executării pedepsei și la infracțiunile de omor și la infracțiunile intenționate urmate de moartea victimei al căror termen de prescripție a executării nu s-a împlinit la data intrării în vigoare a Legii nr.27/2012, încalcă principiul neretroactivității legii statuat în art.15 alin.(2) din Constituție, care prevede că „*Legea dispune numai pentru viitor, cu excepția legii penale sau contravenționale mai favorabile*”. Consacrat constituțional, principiul neretroactivității legii trebuie respectat și în procesul de legiferare, fiindu-i interzis legiuitorului să emită reglementări legale retroactive, sens în care face trimitere la Decizia Curții Constituționale nr.90/1999. Legea nr. 27/2012 reglementează o instituție de drept penal material, introducând în dreptul penal românesc imprescriptibilitatea în cazul infracțiunilor de omor și al infracțiunilor intenționate urmate de moartea victimei. Este dreptul legiuitorului să modifice și să completeze regimul prescripției penale, însă, pentru a fi respectată Constituția, modificarea trebuia să privească doar infracțiunile săvârșite după intrarea în vigoare a legii. Prin dispozițiile art.125 alin.3 din Codul penal, introduse de Legea nr.27/2012, legiuitorul a hotărât ca noile dispoziții privind prescripția executării pedepsei să se aplice și infracțiunilor al căror termen de prescripție a executării nu era împlinit la momentul intrării în vigoare a legii. Prin aceasta, legea penală nouă, contrar principiului enunțat, retroactivează, respectiv se aplică unor raporturi execuționale penale stabilite anterior și ale căror efecte s-au realizat înainte de intrarea în vigoare a legii noi. Face trimitere, în acest sens, la Decizia Curții Constituționale nr.830/2008 și consideră că legea nouă trebuia să respecte suveranitatea legii anterioare și să nu intervină asupra efectelor raportului execuțional penal deja stabilit, inclusiv asupra termenului. Subiecții raportului execuțional penal au, pe lângă obligația de a suporta rigorile legii, și dreptul de a beneficia de prescripția executării pedepsei. Acest drept s-a constituit sub legea anterioară și nu poate fi nesocotit de legea ulterioară. Invocă și Decizia nr.73/1995, prin care Curtea Constituțională a reținut că: „Soluționarea conflictului legilor în timp face necesară diferențierea dreptului subiectiv, constituit sub imperiul legii anterioare, de cel născut potrivit legii posterioare; această din urmă lege nu poate, fără a avea caracter retroactiv, să aducă atingere modalității în care legea anterioară a constituit dreptul respectiv, modalitate guvernată de principiul *tempus regit actum*.” În fine, arată că retroactivitatea dispozițiilor art.125 alin.3 din Codul penal nu este acoperită nici de excepția legii penale mai favorabile, deoarece legea nouă este, în mod evident, mai puțin favorabilă, reglementând

în premieră imprescriptibilitatea pentru astfel de infracțiuni, sens în care face trimitere la Decizia Curții Constituționale nr.303/2001.

Curtea de Apel Timișoara — Secția penală apreciază că dispozițiile art.125 alin.3 din Codul penal, care extind imprescriptibilitatea și la infracțiunile de omor și la cele intenționate urmate de moartea victimei al căror termen de prescripție a executării nu s-a împlinit la intrarea în vigoare a Legii nr.27/2012, sunt neconstituționale, întrucât încalcă principiul neretroactivității legii statuat în art.15 alin.(2) din Constituție.

Potrivit art.30 alin.(1) din Legea nr.47/1992, actul de sesizare a fost comunicat președinților celor două Camere ale Parlamentului, Guvernului și Avocatului Poporului, pentru a-și exprima punctele de vedere asupra excepției de neconstituționalitate.

Președinții celor două Camere ale Parlamentului, Guvernul și Avocatul Poporului nu au comunicat punctele lor de vedere asupra excepției de neconstituționalitate.

CURTEA,

examinând actul de sesizare, raportul întocmit de judecătorul-raportor, notele scrise depuse la dosar, susținerile avocatului autorului excepției, concluziile procurorului, dispozițiile de lege criticate, raportate la prevederile Constituției, precum și Legea nr.47/1992, reține următoarele:

Curtea Constituțională a fost legal sesizată și este competentă, potrivit dispozițiilor art.146 lit.d) din Constituție, precum și ale art.1 alin.(2), ale art.2, 3, 10 și 29 din Legea nr. 47/1992, să soluționeze excepția de neconstituționalitate.

Obiectul excepției de neconstituționalitate îl constituie dispozițiile art.125 alin.3 din Codul penal, introduse prin art.I pct.4 din Legea nr.27/2012 pentru modificarea și completarea Codului penal al României și a Legii nr.286/2009 privind Codul penal, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 180 din 20 martie 2012. Textul de lege criticat are următorul cuprins: „*Prescripția nu înlătură executarea pedepselor principale nici în cazul infracțiunilor prevăzute la alin.2 lit.b) pentru care, la data intrării în vigoare a acestei dispoziții, nu s-a împlinit termenul de prescripție a executării.*” Alineatul 2 lit.b) al art.125 din Codul penal, la care dispozițiile de lege criticate fac trimitere, prevede că: „*Prescripția nu înlătură executarea pedepselor principale în cazul: [...] b) infracțiunilor prevăzute la art.174—176 și al infracțiunilor intenționate urmate de moartea victimei.*”

În susținerea neconstituționalității acestor dispoziții de lege, autorul excepției invocă încălcarea prevederilor constituționale ale art.15 alin.(2), potrivit cărora „*Legea dispune numai pentru viitor, cu excepția legii penale sau contravenționale mai favorabile*”, și ale art.16 alin.(1) privind egalitatea cetățenilor în fața legii și a autorităților publice, fără privilegiu și fără discriminări.

Examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea constată următoarele:

Excepția de neconstituționalitate a fost ridicată de Nicolae Trebuian Junior cu ocazia soluționării recursului într-o contestație la executare prin care a invocat împlinirea termenului de prescripție a executării pedepsei. Autorul excepției a fost condamnat definitiv, prin Decizia penală nr.2.128 din 16 mai 2000 a Curții Supreme de Justiție — Secția penală, la o pedeapsă de 6 ani închisoare pentru complicitate la tentativă de omor. Executarea pedepsei a fost întreruptă, la cerere, în perioada 4 aprilie—4 august 2001, după care persoana condamnată nu s-a mai prezentat la penitenciar. Potrivit art.127 alin.2 din Codul penal, de la data sustragerii de la executare a început să curgă un nou termen de prescripție a executării pedepsei, care urma să se îplinească la 4 august 2012, dată ulterioară, însă, intrării în vigoare a Legii nr.27/2012.

Ca urmare a adoptării Legii nr.27/2012, dispozițiile art.125 alin.3 din Codul penal consacră soluția legislativă potrivit căreia prescripția nu înlătură executarea pedepsei principale în cazul infracțiunilor de omor și al celor intenționate urmate de moartea victimei pentru care la data intrării în vigoare a legii nu se împlinise termenul de prescripție. Cu alte cuvinte, noul regim al prescripției se aplică și infracțiunilor săvârșite înainte de intrarea în vigoare a Legii nr.27/2012, în măsura în care prescripția nu era împlinită la acest moment.

I. Premisele controlului de constituționalitate

În dreptul penal se face distincția între *prescripția răspunderii penale și prescripția executării pedepsei*. În timp ce prescripția răspunderii penale curge de la data săvârșirii infracțiunii și are ca efect împiedicarea exercitării acțiunii penale și, pe cale de consecință, a pronunțării unei hotărâri de condamnare, prescripția executării pedepsei curge de la data rămânerii definitive a hotărârii de condamnare și are ca efect înlăturarea executării pedepsei. Prescripția răspunderii penale este o cauză de înlăturare a răspunderii penale ca urmare a neexercitării în timp util de către stat, prin organele sale judiciare, a dreptului de a aplica infractorului o pedeapsă, având ca efect stingerea acestui drept și a obligației corelative a infractorului de a suporta aplicarea unei sancțiuni penale. Justificată prin varii motive de ordin social și juridic, prescripția răspunderii penale apare ca o instituție juridică cu efecte atât pe planul dreptului penal substanțial, neîmplinirea termenului fiind o condiție de

pedepsibilitate, cât și pe planul dreptului procesual penal, fiind o condiție de procedibilitate, împlinirea termenului de prescripție împiedicând exercitarea acțiunii penale.

Complementară instituției prescripției răspunderii penale, prescripția executării pedepsei este reglementată ca o modalitate de stingere a dreptului statului de a pune în executare pedeapsa stabilită printr-o hotărâre judecătorească definitivă și, în mod corelativ, a obligației condamnatului de a se supune acestei măsuri. De aceea, se apreciază că prescripția executării pedepsei are caracterul unei renunțări anticipate la dreptul de a cere executarea pedepsei, condiționat de trecerea unui interval de timp în care condamnatul nu a mai săvârșit nicio infracțiune.

1. În **dreptul român**, prescripția a fost considerată de către legiuitor o instituție de procedură penală de la intrarea în vigoare, în 1865, a Codului de procedură penală al Principatelor Unite Române, care reglementa prescripția în art.593—600, și până la reforma legislativă în materie penală din 1936. Aceasta a adus o schimbare de viziune a legiuitorului cu privire la prescripție, soluția calificării ca instituție de drept substanțial fiind consacrată explicit în art.5 al Codului penal Carol al II-lea, care stipula că, „în caz de conflict între două sau mai multe legi succesive, privitoare la prescripțiunea acțiunii publice sau a pedepselor, se aplică legea care prevede prescripțiunea cea mai scurtă”. Este știut faptul că în secolul al XIX-lea opera legislativă de la noi a fost puternic influențată de legislația franceză, unde prescripția acțiunii publice era, ca și astăzi, de altfel, tratată ca o instituție de drept procesual. Explicația modificării de tratament juridic în materia prescripției răspunderii rezidă în faptul că reforma legislativă penală din 1936 a fost marcată de influența Codului penal italian din 1930, unde instituția prescripției era tratată ca una de drept material. În aceste condiții, și în dreptul român prescripția a fost legiferată în Codul penal din 1936.

În prezent, sediul materiei prescripției răspunderii penale îl constituie art.121—124 și art.128—129 din Codul penal, iar sediul materiei prescripției executării pedepsei este reprezentat de art.125—130 din același cod. Cu privire, însă, la delimitarea normelor de drept material de cele de procedură în funcție de situarea acestora în Codul penal sau în Codul de procedură penală, Curtea Constituțională a României, prin Decizia nr. 1.470 din 8 noiembrie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.853 din 2 decembrie 2011, a reținut că așezarea normelor în Codul penal sau în Codul de procedură penală nu constituie un criteriu pentru deosebirea lor, ci trebuie avute în vedere obiectul de reglementare și scopul normei. De altfel, potrivit acestor din urmă criterii, Curtea a constatat, prin decizia mai sus amintită, că art.320¹ alin.7 din Codul de procedură penală, care privește cuantumul pedepsei aplicabile în cazul recunoașterii vinovăției, se încadrează în categoria normelor de drept substanțial, și nu în categoria celor de procedură penală, astfel încât acordul de recunoaștere a vinovăției are o dublă natură, pe de o parte este instituție procesuală, iar pe de altă parte — instituție de drept material.

2.1. În **dreptul german**, instituția prescripției, atât a răspunderii penale, cât și a executării pedepsei, este reglementată în *Codul penal*. Discuțiile privind natura prescripției s-au accentuat în preajma anului 1965, când se împlinea termenul de prescripție pentru asasinatele comise în timpul regimului național-socialist. Soluția găsită atunci, prin Legea din 13 aprilie 1965, a fost aceea de a considera că termenul de prescripție pentru aceste fapte a fost suspendat în perioada 8 mai 1945—31 decembrie 1949, începând să curgă de la 1 ianuarie 1950. Mai târziu, când termenele de prescripție erau iarăși pe punctul de a se împlini, a fost consacrată legislativ imprescriptibilitatea pentru infracțiunile pentru care legea stabilea pedeapsa detențiunii pe viață, și anume infracțiunile de genocid și de omor calificat, prevăzându-se expres *aplicarea noului regim și cu privire la faptele al căror termen de prescripție nu se împlinesc la data intrării în vigoare a legii noi*. Astfel, atât dispozițiile privind suspendarea cursului prescripției, cât și cele referitoare la imprescriptibilitate au fost condiționate de neîmplinirea termenelor anterioare de prescripție.

În **dreptul francez**, soluția tradițională era considerarea ca aparținând procedurii penale a dispozițiilor privind prescripția răspunderii penale, respectiv dreptului penal substanțial a prevederilor referitoare la prescripția executării pedepsei. *Codul penal*, intrat în vigoare în 1994, în forma inițială, a suprimat această diferență de regim, prevăzând în art.112-2 că dispozițiile privind prescripția se aplică și prescripțiilor neîmplinite la data intrării în vigoare a legii noi, cu excepția situațiilor în care ar conduce la o agravare a situației celui în cauză, supunând, prin urmare, reglementările privitoare la prescripție principiului aplicării legii penale mai favorabile. După 10 ani, prin legea din 9 martie 2004, legiuitorul francez, prin modificarea Codului penal, a schimbat această regulă, *stabilind că legile referitoare la prescripția acțiunii publice și la prescripția pedepselor atunci când termenul de prescripție nu s-a împlinit sunt aplicabile imediat*, deci și în ipoteza în care infracțiunile au fost comise înainte de intrarea în vigoare a legilor.

În **Elveția**, prescripția este reglementată în *Codul penal*, care prevede expres *aplicarea unor noi dispoziții din materia prescripției, mai severe, inclusiv pentru infracțiuni comise anterior, dacă termenul de prescripție pentru acestea nu s-a împlinit încă*. Dreptul elvețian consacră, prin urmare, regula

potrivit căreia dispoziții legale noi pot modifica termene de prescripție aflate în curs, pe motiv că asemenea reglementări nu au efect retroactiv. Interdicția de a contraveni principiului neretroactivității nu se aplică decât modificărilor referitoare la elementele constitutive ale infracțiunii și la pedeapsă, iar nu și celor privind reglementarea prescripției.

În **Suedia**, *Codul penal* a suferit modificări, în anul 2010, cu privire la regimul prescripției, legile de modificare cuprinzând dispoziții exprese care stabilesc *aplicarea noilor reglementări și infracțiunilor comise anterior, dacă termenul de prescripție încă nu s-a împlinit*.

În fine, în **Belgia**, Curtea de Casație a consacrat principiul potrivit căruia *legile care prelungesc termenele de prescripție a acțiunii penale sunt de aplicare imediată și sunt incidente și în cazul tuturor procedurilor promovate înainte de intrarea acestora în vigoare, care la această dată nu erau încă prescrise*.

2.2. **Doctrina** din țările mai sus menționate consideră prescripția o **instituție de drept procesual**, indiferent unde este situată reglementarea ei — în codul penal sau în codul de procedură penală —, astfel încât prescripția este supusă regulii aplicării imediate a legii noi, ce guvernează aplicarea în timp a normelor de procedură. Pentru fundamentarea acestei calificări a prescripției, se arată că atât inculpatul, cât și condamnatul nu au un drept câștigat cu privire la timpul cât ar trebui să se sustragă, primul — de la judecată, iar cel de-al doilea — de la executarea pedepsei, pentru a fi exonerati de răspundere, respectiv de efectele acesteia. În plus, existența cauzelor de întrerupere a cursului prescripției, care nu depind, de regulă, de voința celui în cauză, confirmă faptul că autorul nu poate avea o așteptare certă cu privire la durata de timp în care se prescrie răspunderea pentru fapta sa.

În alte state europene, doctrina apreciază că **prescripția aparține dreptului substanțial**, întrucât, în funcție de aceasta, există dreptul statului de a aplica o sancțiune sau de a determina executarea ei. Această opinie este împărtășită, în principal, de doctrina *spaniolă și italiană*.

În fine, există și o a treia soluție doctrinară, care admite **caracterul mixt al prescripției**, ca instituție care aparține deopotrivă dreptului penal substanțial și dreptului procesual. Autorii care împărtășesc această opinie arată însă că, față de orientarea constantă a practicii instanțelor penale și a celor constituționale din unele state europene de a admite posibilitatea modificării termenelor de prescripție în curs, chiar în defavoarea inculpatului sau a condamnatului, discuția privind natura juridică a prescripției prezintă doar un interes academic.

În **doctrina românească** se regăsesc toate cele trei opinii, însă cea majoritară este aceea care consideră prescripția ca fiind o instituție de drept penal substanțial, abordare în care legea penală favorabilă la prescripție este supusă regulii aplicării legii penale mai favorabile.

3. În ceea ce privește **jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului**, aceasta a stabilit că, dacă legea națională a unui stat consideră o regulă în materie de prescripție penală ca fiind mai degrabă de procedură decât de fond, este posibilă modificarea acelei reguli cu scopul de a prelungi termenul de prescripție în ceea ce privește infracțiunile pentru care nu s-a împlinit deja acest termen la momentul modificării. Astfel, prin Hotărârea din 22 iunie 2000, pronunțată în Cauza *Coëme și alții împotriva Belgiei*, paragrafele 147—149, Curtea de la Strasbourg a statuat că prelungirea termenului de prescripție nu implică o încălcare a drepturilor garantate de art.7 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, întrucât nu se poate interpreta această dispoziție ca împiedicând prelungirea, prin efectul aplicării imediate a unei legi de procedură, a termenelor de prescripție atunci când faptele imputate nu fuseseră niciodată prescrise. În numeroase rânduri, instanța europeană a amintit că normele privind neretroactivitatea legii penale prevăzute de art.7 din Convenție se aplică numai dispozițiilor care definesc infracțiunile și pedepsele pentru acestea. În același timp, Curtea a considerat că este rezonabil ca instanțele naționale să aplice principiul *tempus regit actum* cu privire la legile de procedură. Astfel, pe lângă hotărârea pronunțată în Cauza *Coëme și alții împotriva Belgiei*, precitată, sunt de menționat și Decizia din 12 februarie 2004, pronunțată în Cauza *Mione împotriva Italiei*, și Decizia din 10 iulie 2007, pronunțată în Cauza *Rasnik împotriva Italiei*, ambele referitoare la noi reglementări privind termenele pentru exercitarea unor căi de atac, și Decizia din 12 aprilie 2007, pronunțată în Cauza *Martelli împotriva Italiei*, privind aplicarea unei legi care stabilește noi reguli de apreciere a probelor.

4. În același sens este și **punctul de vedere formulat ca amicus curiae de Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept (Comisia de la Veneția)**, la solicitarea Curții Constituționale a Georgiei, cu privire la retroactivitatea regulilor în materie de prescripție, adoptat de Comisie la cea de a 78-a sesiune plenară (Veneția, 13—14 martie 2009)¹, prin care aceasta evocă jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, care a stabilit că, dacă legea națională a unui stat consideră o regulă în materie de prescripție ca fiind mai degrabă de procedură decât de fond, este permisă modificarea acelei reguli cu scopul de a prelungi termenul de prescripție cu efect retroactiv în ceea ce privește infracțiunile pentru care nu se împlinise termenul de prescripție la momentul

modificării. Mai arată că instanța de contencios al drepturilor omului nu a decis dacă o prelungire retroactivă este permisă în cazul infracțiunilor pentru care termenul de prescripție a expirat deja. Totodată, Comisia de la Veneția precizează că principiul neretroactivității nu se aplică dreptului penal procedural, care e distinct de dreptul penal substanțial. Totuși, calificarea unei dispoziții ca fiind de drept substanțial sau procedural trebuie făcută într-o perspectivă funcțională. Când un termen de prescripție este deja împlinit, principiul legalității poate fi invocat pentru a evita reactivarea sa.

5. Anterior jurisprudenței Curții de la Strasbourg mai sus menționate, **Curtea Constituțională Federală a Germaniei** a reținut, în materie de prescripție a crimelor comise în timpul regimului național-socialist și în perioada postbelică, prin Hotărârea celei de a Doua Camere din 26 februarie 1969, că postulatul intrinsec al **siguranței juridice** din principiul statului de drept cere ca cetățeanul să poată prevedea intervențiile posibile ale statului asupra sa, așa încât să se poată adapta în mod corespunzător. Astfel, cetățeanul trebuie, în principiu, să se poată baza pe faptul că legiuitorul nu va stabili pentru situații încheiate consecințe mai puțin favorabile decât erau ele previzibile la momentul încheierii situației (*retroactivitate autentică*). În anumite circumstanțe, încrederea cetățeanului însăși poate reclama protecție, pentru ca situația juridică proprie să nu își piardă valoarea proprie, ceea ce înseamnă ca dispozițiile să producă efecte numai pentru situații actuale, încă nefinalizate (*retroactivitate neautentică*). Siguranța juridică înseamnă pentru cetățean, în primul rând, protecția încrederii. Pe de altă parte, din legalitatea constituțională face parte nu doar siguranța juridică, ci și egalitatea materială, însă cele două laturi ale principului statului de drept nu pot fi luate în considerare de către legiuitor în toate cazurile. În cazul în care siguranța juridică se află în contradicție cu **echitatea**, este, în primul rând, atribuția legiuitorului să decidă în favoarea uneia sau a alteia dintre părți. Dacă acest lucru se întâmplă fără intervenția arbitrariului, nu se poate obiecta împotriva deciziei legislative din motive constituționale. Astfel, Curtea Constituțională Federală a Germaniei a stabilit, cu același prilej, că Legea privind calcularea termenelor de prescripție în materie penală din 13 aprilie 1965 are ca efect doar prelungirea în viitor a unor termene de prescripție care încă nu s-au împlinit și nu se aplică faptelor a căror urmărire se prescrisese deja la intrarea în vigoare a legii, neputându-se susține că face schimbări în situații încheiate în trecut. Prin urmare, prelungirea termenelor de prescripție pentru urmărirea infracțiunilor care se pedepsesc cu pedeapsa închisorii pe viață nu a avut drept consecință constituțională un prejudiciu de încredere relevant.

II. Concluzii

Din analiza de drept comparat, reiese că legiuitorul din diverse state europene a plasat instituția prescripției răspunderii penale și a prescripției executării pedepsei în codul penal sau în codul de procedură penală, fără ca sediul materiei să determine calificarea fermă a naturii juridice a prescripției.

Curtea Constituțională observă existența în legislația unor țări europene a normelor care reglementează aplicarea imediată a dispozițiilor din materia prescripției, mai severe, inclusiv pentru infracțiuni comise anterior, dacă termenul de prescripție pentru acestea nu s-a împlinit încă. Astfel, potrivit celor arătate mai sus, asemenea prevederi există în legislația germană, franceză, elvețiană, suedeză și belgiană, chiar și în cazul în care sediul materiei prescripției este situat în codul penal al statului respectiv, soluția adoptată de legiuitorul român prin textul de lege criticat fiind identică cu cea din legislațiile invocate.

Toate aceste reglementări consacră, la nivel de lege, teoria „retroactivității neautentice”, așa cum a fost aceasta definită în jurisprudența Curții Constituționale Federale a Germaniei, dispozițiile de modificare a termenelor de prescripție producând efecte juridice numai pentru situații actuale, încă nefinalizate la data intrării în vigoare a noii legi.

Potrivit art.7 paragraful 1 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, care consacră principiul legalității incriminării și pedepsei (*nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege*): „Nimeni nu poate fi condamnat pentru o acțiune sau o omisiune care, în momentul săvârșirii, nu constituia o infracțiune potrivit dreptului național sau internațional. De asemenea, nu se poate aplica o pedeapsă mai severă decât aceea aplicabilă în momentul săvârșirii infracțiunii.” Astfel, legea nouă care incriminează o faptă sau stabilește o pedeapsă mai gravă pentru o faptă deja incriminată nu poate fi aplicată în vederea condamnării persoanelor care au săvârșit astfel de fapte anterior incriminării lor, respectiv anterior agravării pedepsei. Cu alte cuvinte, în lumina Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și a jurisprudenței dezvoltate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului în aplicarea dispozițiilor art.7, retroactivitatea legii penale nu poate afecta, în sensul agravării, condițiile de incriminare a faptei și pedeapsa pentru aceasta.

Dincolo de controversele doctrinare cu privire la natura juridică a instituției prescripției, ceea ce este cert și constituie un reper juridic important în analiza controlului de constituționalitate este faptul că legislațiile statelor semnatare ale Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților

fundamentale trebuie să respecte prevederile art.7 paragraful 1 din această convenție, care reprezintă fundamentul protecției juridice sub aspectul neretroactivității legii.

Astfel, indiferent de modul în care legislația sau doctrina califică instituția prescripției, aceasta, prin finalitatea ei, este aceeași în toate sistemele de drept europene, în sensul că, după trecerea unui anumit interval de timp, statul renunță la dreptul de a mai aplica o pedeapsă infractorului sau de a mai dispune executarea unei pedepse.

Curtea reține, de asemenea, că soluția legislativă criticată privește declararea imprescriptibilității executării pedepselor principale în cazul infracțiunilor de omor și al infracțiunilor intenționate urmate de moartea victimei, care, dată fiind gravitatea atingerii aduse valorilor sociale ocrotite prin incriminarea lor, reclamă nevoia unei reacții ferme din partea statului, o nevoie de dreptate ce nu se stinge prin simpla scurgere a vremii de la data săvârșirii lor. Memoria unor astfel de fapte nu se estompează cu trecerea timpului cuprins în întinderea obișnuită a unui termen de prescripție, iar reacția din partea comunității constituie atât o datorie de conștiință, cât și o dovadă de respect față de soarta victimelor. Potrivit formulărilor Curții Europene a Drepturilor Omului, dreptul la viață, statuat în art.2 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, reprezintă „regele drepturilor”, un drept ce consacră una dintre valorile fundamentale ale statelor democratice care alcătuiesc Consiliul Europei, numărându-se printre prevederile primordiale ale Convenției. Mai mult, Curtea de la Strasbourg acordă preeminență, în jurisprudența sa, articolului 2, având în vedere faptul că dreptul la viață se bucură de un statut special printre dispozițiile Convenției pe care aceasta le consideră primordiale.

Prin urmare, Curtea Constituțională reține că dreptul la viață constituie un atribut inalienabil al persoanei și reprezintă valoarea supremă în ierarhia drepturilor omului, întrucât este un drept fără de care exercitarea celorlalte drepturi și libertăți garantate de Constituție și de instrumentele internaționale de protecție a drepturilor fundamentale ar fi iluzorie, fapt ce determină caracterul axiologic al acestui drept, care cuprinde atât un drept subiectiv, cât și o funcție obiectivă, aceea de principiu călăuzitor al activității statului, acesta din urmă având obligația de a proteja dreptul fundamental la viață al persoanei. Preeminența dreptului la viață este, astfel, cea care justifică posibilitatea legiuitorului de a stabili imprescriptibilitatea executării pedepselor principale în cazul infracțiunilor prevăzute la art.174—176 din Codul penal și al infracțiunilor intenționate urmate de moartea victimei pentru care, la data intrării în vigoare a dispozițiilor de lege criticate, nu s-a împlinit termenul de prescripție a executării.

Într-o atare situație, legiuitorul a avut de ales între principiul securității raporturilor juridice și echitatea juridică, ambele componente fundamentale ale statului de drept. Fiind sarcina legiuitorului să decidă cărui principiu îi acordă prevalență, acesta, fără a interveni arbitrar și ținând seama de valoarea primordială a dreptului la viață consacrat de art.22 alin.(1) din Constituția României, a optat pentru aplicarea imediată a dispozițiilor din materia prescripției, mai severe, inclusiv pentru infracțiuni comise anterior, pentru care termenul de prescripție a executării pedepsei nu s-a împlinit încă.

Curtea constată că opțiunea legiuitorului privind reglementarea imprescriptibilității executării pedepselor principale în cazul infracțiunilor prevăzute la art.174—176 din Codul penal și al infracțiunilor intenționate urmate de moartea victimei pentru care, la data intrării în vigoare a dispozițiilor de lege criticate, nu s-a împlinit termenul de prescripție a executării, nu are drept consecință un prejudiciu constituțional relevant. Prin urmare, reglementarea cuprinsă în art.125 alin.3 din Codul penal nu încalcă Constituția, fiind compatibilă cu sistemul principiilor consacrate de prevederile Legii fundamentale.

Pentru considerentele expuse, în temeiul art.146 lit.d) și al art.147 alin.(4) din Constituție, precum și al art.1—3, al art. 11 alin.(1) lit.A.d) și al art.29 din Legea nr.47/1992, cu majoritate de voturi,

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

În numele legii

DECIDE:

Respinge, ca neîntemeiată, excepția de neconstituționalitate ridicată de Nicolae Trebuian Junior în Dosarul nr.32/753/2012 al Curții de Apel Timișoara — Secția penală și constată că dispozițiile art.125 alin.3 din Codul penal sunt constituționale în raport cu criticile formulate.

Definitivă și general obligatorie.

Decizia se comunică Curții de Apel Timișoara — Secția penală și se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I.

Pronunțată în ședința din data de 12 decembrie 2013.

OPINIE SEPARATĂ

Considerații generale

În dezacord cu decizia adoptată prin majoritate de voturi, considerăm că sunt neconstituționale prevederile¹ art.125 alin. 3 din Codul penal, prevederi potrivit cărora *Prescripția nu înlătură executarea pedepselor principale nici în cazul infracțiunilor prevăzute la alin.2 lit. b) pentru care, la data intrării în vigoare a acestei dispoziții, nu s-a împlinit termenul de prescripție a executării*. Prin noua reglementare devine imprescriptibilă și executarea pedepselor pentru infracțiunile de omor, omor calificat, omor deosebit de grav, precum și pentru infracțiunile intenționate urmate de moartea victimei.

De subliniat este faptul că obiectul excepției de neconstituționalitate a constat în prevederile art.125 alin.3 din Codul penal, referitoare la **prescripția executării pedepsei**, și nu prevederile art.121 alin.3 din Codul penal, referitoare la **prescripția răspunderii penale**.

Neconstituționalitatea prevederilor art.125 alin.3 din Codul penal se deduce din încălcarea principiului constituțional referitor la retroactivitatea legii penale mai favorabile, principiu consacrat prin art.15 alin.2 din Constituție, potrivit căruia *Legea dispune numai pentru viitor, cu excepția legii penale sau contravenționale mai favorabile*.

În acord cu obiectul excepției de neconstituționalitate invocate, considerentele deciziei ar fi trebuit să se circumscrie exclusiv prescripției executării pedepsei, și nu prescripției răspunderii penale, excepție cu care Curtea nu a fost sesizată.

Prescripția executării pedepsei

Prin *prescripție* se înțelege, în general, stingerea unui drept prin trecerea timpului, potrivit condițiilor prevăzute de lege. Dacă prescripția răspunderii penale are în vedere stingerea oricărei forme de răspundere pentru o faptă penală, prescripția executării pedepsei vizează consecințele unei condamnări care nu a fost pusă în executare o anumită perioadă determinată. Legea penală ține seama de asemenea situații și realități și le-a cuprins în reglementările ei sub denumirea de „*Cauze care înlătură răspunderea penală sau consecințele condamnării*”. Prescripția face parte din această categorie de cauze, fiind deopotrivă o cauză care înlătură răspunderea penală, precum și o cauză care înlătură consecințele condamnării. De prescripție, ca o cauză juridică, legea penală leagă anumite efecte juridice, în sensul că se produc anumite schimbări în raportul privitor la executarea pedepsei. Astfel, primul efect al acesteia constă în stingerea executării pedepsei principale. De asemenea, prescripția apare, ca natură juridică, în lumina efectelor sale juridice, ca o cauză de înlăturare a executării pedepsei. Prin trecerea intervalului de timp prevăzut de lege **se sting** atât dreptul și datoria statului de a pune în executare acea pedeapsă, cât și obligația condamnatului de a executa pedeapsa. În sfârșit, înlăturarea executării pedepsei în urma împlinirii termenului de prescripție își găsește justificare în împrejurarea că, în intervalul scurs, nu mai persistă starea de tulburare socială. Totodată, executarea tardivă a pedepsei nu mai corespunde unor necesități sociale și de politică penală și nu mai contribuie la realizarea scopurilor pedepsei.

Prin urmare, prescripția executării pedepsei este sub raportul naturii sale juridice o cauză de stingere a executării pedepsei pronunțate printr-o hotărâre de condamnare, creând astfel certitudinea înlăturării simultane atât a obligației condamnatului de a executa pedeapsa, cât și a dreptului autorității statului de a cere executarea ei.

Din punctul de vedere al rolului și efectelor pe care prescripția le are în câmpul dreptului penal, ea constituie o situație de fapt producătoare de consecințe juridice referitoare la raportul juridic de drept penal, pe de o parte, sub aspectul activ al acestuia, adică al dreptului de a aplica pedeapsa și de a impune executarea acesteia, iar, pe de altă parte, sub aspectul pasiv al acestui raport, adică al obligației de a suporta și executa pedeapsa aplicată.

Cu alte cuvinte, **prescripția constituie o cauză prin care se înlătură incidența legii penale**, prin stingerea dreptului de a cere executarea unei pedepse și, pe cale de consecință, prin stingerea obligației de a executa o pedeapsă.

Dacă instituția prescripției răspunderii penale a fost cunoscută atât în dreptul roman, cât și în dreptul statelor din evul mediu, prescripția executării pedepsei este mai recentă, întrucât în dreptul vechilor legiuri era greu de conceput sustragerea de la o condamnare pronunțată. Această prescripție a fost legiferată pentru prima dată în Codul penal francez de la 1791. Codul penal francez de la 1810 cuprinde dispoziții atât cu privire la prescripția acțiunii, cât și cu privire la prescripția executării pedepsei. Sub influența acestuia majoritatea statelor europene au adoptat această instituție. Urmând modelul francez legislația penală română de la 1864 a preluat instituția prescripției speciale care era prevăzută în art.593—600 din Codul de procedură penală. Codul penal din 1936

¹ Consacrate prin art.I pct.4 din Legea nr.27/2012 pentru modificarea și completarea Codului penal al României și a Legii nr.286/2009 privind Codul penal, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.189 din 20 martie 2012.

conținea dispoziții (art. 164—171) prin care se reglementa instituția prescripției în două secțiuni. Din prima secțiune făceau parte dispozițiile privitoare la prescripția „incriminării”, adică a răspunderii penale, iar din a doua secțiune făceau parte dispozițiile privitoare la prescripția executării pedepsei. Așadar, din punct de vedere normativ, prevederile referitoare la prescripție din Codul penal în vigoare au precedente legislative în dreptul nostru penal.

Dispozițiile art.125 alin.3 din Codul penal actual, criticate în prezenta cauză, consacră imprescriptibilitatea executării pedepsei în cazul infracțiunilor prevăzute de art.174—176 și al infracțiunilor intenționate urmate de moartea victimei, pentru care, la data intrării în vigoare a Legii nr.27/2012, nu s-a împlinit termenul de prescripție a executării.

Standard constituțional. Principiul retroactivității legii penale și contravenționale mai favorabile, reglementat de art.15 alin.(2) din Constituție

Legiuitorul are deplina libertate de a dispune cu privire la imprescriptibilitatea executării pedepsei referitoare la anumite infracțiuni grave, însă potrivit dispozițiilor art.15 alin.(2) din Constituția României, reflectate în art.13 din Codul penal, legea dispune numai pentru viitor, cu excepția legii penale sau contravenționale mai favorabile. Din această perspectivă, spre deosebire de alte state europene care nu au o reglementare constituțională similară, standardul constituțional național privind protecția drepturilor fundamentale este superior celui reglementat de art.7 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale referitoare la legalitatea incriminării ori a pedepsei.

Jurisprudența² Curții Constituționale a constatat că până la intrarea în vigoare a Constituției din anul 1991 principiul neretroactivității legii era înscris, în materie civilă, numai în art. 1 din Codul civil existent la acea dată „Legea dispune numai pentru viitor; ea nu are putere retroactivă”, astfel încât, nefiind un principiu constituțional, doctrina și jurisprudența au considerat în mod constant că el constituia o regulă de interpretare obligatorie pentru judecător, dar nu îl obliga pe legiuitor, care putea dispune și altfel. De aceea au existat și legi cu caracter retroactiv, atât de drept material, cât și de drept procesual. După intrarea în vigoare a Constituției din anul 1991, neretroactivitatea a devenit un principiu constituțional. Regula instituită de norma constituțională are deci caracter imperativ, de la care nu se poate deroga. Chiar și în ipoteza în care legiuitorul ar dori în mod justificat să înlăture sau să atenueze unele situații nedrepte, nu poate realiza acest lucru prin intermediul unei legi care să aibă caracter retroactiv, ci trebuie să caute mijloacele adecvate care să nu vină în contradicție cu acest principiu constituțional.

Consecințele înscrierii principiului neretroactivității în Constituție, ca un principiu cu aplicabilitate generală, sunt foarte severe și, probabil, tocmai de aceea, soluția aceasta nu se întâlnește în foarte multe țări, dar, în același timp, ridicarea la rangul de principiu constituțional se justifică prin faptul că asigură în condiții mai bune securitatea juridică și încrederea cetățenilor în sistemul de drept, precum și datorită faptului că blochează nesocotirea separației dintre puterea legislativă, pe de o parte, și puterea judecătorească sau cea executivă, pe de altă parte, contribuind în acest fel la consolidarea statului de drept.

Analiza compatibilității prevederilor legale criticate cu dispozițiile art.15 alin.(2) din Constituție nu decurge doar din principiul legalității incriminării și pedepsei, ci se întemeiază și pe principiul securității juridice.

Or dreptul la siguranța persoanei, consacrat de art.23 din Constituție, include și securitatea juridică a individului în raporturile cu puterea³. Astfel, securitatea juridică semnifică un cumul de principii care structurează ordinea juridică fundamentată pe legalitate și ierarhie normativă, cărora li se subsumează toate principiile consacrate de legislație, inclusiv cel referitor la neretroactivitatea legii, cu excepția legii penale mai favorabile. Principiul securității juridice nu impune determinarea anticipată și cu exactitate a datei de la care persoana nu mai poate fi supusă la executarea pedepsei, dar presupune cunoașterea unor **criterii și reguli certe** pe baza cărora se va stabili această dată⁴. Or prelungirea ulterioară a termenului de prescripție sau declararea imprescriptibilității lipsește de valabilitate tocmai criteriile avute în vedere inițial.

În același timp, principiul neretroactivității implică, pe lângă siguranța cetățeanului în fața *jus puniendi* al Statului, și interdicția pentru legiuitor de a edicta legi sub influența unor fapte sau evenimente deja petrecute sau de a le modifica pentru a acoperi și aceste fapte, cu atât mai mult cu cât o astfel de atitudine tinde să îndulcească o anumită pasivitate a autorităților ce au rămas inactive o perioadă îndelungată. Nu trebuie uitat că, în fapt, prescripția se datorează fie pasivității organelor statului, fie pasivității victimei care nu dorește să sesizeze autoritățile⁵.

² A se vedea Decizia nr.9 din 7 martie 1994, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.326 din 25 noiembrie 1994.

³ I. Deleanu, Instituții și proceduri constituționale, Ed. Servo Sat, Arad, 2001, p.243.

⁴ F. Streteanu, Considerații privind modificarea Codului penal din Legea nr.27/2012, Revista Caiete de Drept Penal, nr.1/2012, p.7.

⁵ Idem, p.7.

Garanția de obiectivitate a legii impune ca aceasta să nu fie edictată ca o măsură împotriva unor autori deja cunoscuți, ci în mod anticipat și cu valabilitate generală. Acest principiu, în materia prescripției, impune ca termenele să nu fie prelunghite retroactiv. Acest procedeu afectează principiul imparțialității și obiectivității statului și poate permite crearea condițiilor de manipulare politică a procedurii penale⁶.

Standard legal. Principiul legalității incriminării și al pedepsei consacrat în legislația română corelativ art.7 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale

1. Principiul legalității presupune în materie penală că o persoană trebuie să fie condamnată și pedepsită numai în baza unei legi — *nullum crimen sine lege nulla poena sine lege*. Obiectul și scopul garanției instituite de art.7 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale sunt un element esențial al statului de drept ce oferă reale garanții împotriva arbitrarului.

Posibilitatea extinderii noilor termene de prescripție asupra prescripției neîmplinite în materia executării pedepsei este indisolubil legată de natura juridică a instituției prescripției penale.

Chiar considerentele deciziei prezente (nr.511/2013) relevă că doctrina românească este majoritară în a statua asupra **caracterului penal substanțial** al instituției prescripției. Aceasta este viziunea corectă ce ar fi trebuit fi avută în vedere de Curtea Constituțională cu prilejul analizării prezentei excepții de neconstituționalitate pentru următoarele considerente:

Așezarea unor norme în Codul penal sau în Codul de procedură penală nu constituie un criteriu de distincție al caracterului de drept material ori procedural al acestora și ceea ce prevalează constă tocmai în obiectul de reglementare și în scopul normei. Astfel, dacă se ia în considerare criteriul *obiectului* de reglementare al normei, se constată că art.125 alin.3 din Codul penal este o normă care privește pedeapsa, putând fi încadrată în categoria normelor de drept penal substanțial. La aceeași concluzie se ajunge și dacă se ia în considerare criteriul *scopului* normei, care tinde la înlăturarea executării unei pedepse și nu vizează o modalitate procedurală de punere în executare a acesteia. Totodată, nu poate fi înlăturat nici criteriul *rezultatului* la care conduce norma cu privire la consecințele condamnării, instituind, în situații tranzitorii, un arbitrar cu privire la înlăturarea lor. În măsura în care aplicarea concretă a unei norme la o speță dedusă judecătii, indiferent de ramura de drept căreia îi aparține, aduce o schimbare cu privire atât la condițiile de incriminare, de tragere la răspundere penală și de aplicare a pedepselor, **cât și cu privire la executarea lor**, aceasta va cădea sub incidența legii penale mai favorabile⁷, esențială fiind stabilirea rolului funcțional al instituției prescripției executării pedepsei în sistemul de drept⁸.

De aceea, cum instituția prescripției, fie că se referă la răspunderea penală, fie la consecințele condamnării, este o normă de drept substanțial, în situația în care termenul de prescripție a început să curgă sub imperiul reglementării anterioare, dar care urmează a se împlini sub tărâmul legii noi, atunci este evidentă necesitatea aplicării legii mai favorabile. Aceasta a fost și rațiunea pentru care legiuitorul român a înțeles să scoată reglementarea prescripției de sub tărâmul regulii *tempus regit actum* din Codul de procedură penală de la 1864 și să o introducă din anul 1936 în Codul penal pentru a urma regula *mitior lex*.

Pentru stabilirea legii penale mai favorabile se au în vedere o serie de criterii referitoare atât la încadrarea faptei penale, cât și la termenul de prescripție al acesteia, fie că este prescripție referitoare la răspunderea penală, fie că este prescripție referitoare la consecințele condamnării.

Același regim juridic de excepție de la principiul neretroactivității legii penale îl prezintă și materia contravențională. În acest sens Curtea Constituțională a României a statuat că „respectarea principiului retroactivității legii contravenționale mai favorabile incumbă, pe de-o parte, celui care este chemat să aplice legea (organul care constată și aplică sancțiunea contravențională/instanța de judecată), iar, pe de altă parte, legiuitorului, care nu poate împiedica producerea efectului retroactiv al legilor contravenționale mai favorabile.”⁹

Prin urmare, Curtea Constituțională a reținut că „prevederile art.124 din Codul penal referitoare la prescripția specială a răspunderii penale sunt constituționale în măsura în care nu împiedică aplicarea legii penale mai favorabile faptelor săvârșite sub imperiul legii vechi. Cu acel prilej, s-a arătat că

⁶ Avizul Comisiei de la Veneția cu privire la retroactivitatea regulilor în materie de prescripție, adoptat de Comisie la cea de a 78-a sesiune plenară (Veneția, 13—14 martie 2009, pag.2, paragraful 11, disponibil la [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2009\)012-f](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2009)012-f)

⁷ A se vedea Decizia nr.1.470 din 8 noiembrie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.853 din 2 decembrie 2011.

⁸ A se vedea, în acest sens, și Avizul Comisiei de la Veneția cu privire la retroactivitatea regulilor în materie de prescripție, adoptat de Comisie la cea de a 78-a sesiune plenară (Veneția, 13—14 martie 2009, pag.3, paragraful 10, disponibil la [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2009\)012-f](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2009)012-f)

⁹ Decizia nr.101 din 28 februarie 2013, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.290 din 22 mai 2013.

prescripția are, așadar, caracterul unei renunțări a statului de a mai aplica pedeapsa pentru o faptă săvârșită, cu condiția trecerii unui anumit termen sau interval de timp de la data săvârșirii faptei.”¹⁰

Așadar, dat fiind rangul principiului statuat de art.15 alin.(2) din Constituție, Curtea a constatat că acesta are „caracter axiomatic și, consacrat ca atare, nu poate fi limitat de îndeplinirea unor condiții care din motive obiective nu au putut fi cunoscute de destinatarii lor.”¹¹

Distincțiile dintre prescripția răspunderii penale și prescripția executării pedepsei nu sunt de natură să schimbe natura juridică a acestora, ambele consacrand instituții de drept penal substanțial. Pe de altă parte, modificările survenite cu privire la prescripția răspunderii penale au în vedere un număr nedeterminat de beneficiari, în timp ce modificările survenite cu privire la prescripția executării pedepsei devin incidente în cauze cunoscute, cu beneficiari determinați.

Legea penală mai favorabilă trebuie aplicată chiar și atunci când norma juridică are o dublă natură — pe de o parte, este o instituție procesuală, iar, pe de altă parte, este o instituție de drept material. În acest sens, jurisprudența constituțională a statuat faptul că *în măsura în care aplicarea concretă a unei norme la o speță dedusă judecătii, indiferent de ramura de drept căreia îi aparține, aduce o schimbare cu privire la condițiile de incriminare, de tragere la răspundere penală și de aplicare a pedepselor, aceasta va cădea sub incidența legii penale mai favorabile*¹².

2. În analiza drepturilor garantate de art.7 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale Curtea europeană s-a raportat la natura juridică a instituției prescripției conferită de jurisdicțiile interne în absența unei noțiuni autonome.

Prin urmare, în *Cauza Coeme și alții împotriva Belgiei*¹³, Curtea de la Strasbourg, fără a face rabat de la principiul retroactivității legii penale mai favorabile și de la jurisprudența sa unitară¹⁴ a calificat regulile în materie de prescripție drept reguli de procedură așa după cum ele sunt considerate în dreptul belgian, reținând că aplicarea imediată a unei legi de procedură care prelungește termenul de prescripție a răspunderii penale nu aduce atingere drepturilor garantate prin art.7 din Convenție, deoarece prescripția se raportează la pedeapsa aplicată, și nu la cea prevăzută de lege.

De altfel, după ce Curtea a admis aplicarea imediată a unui drept procedural, chiar dacă a fost mai sever decât în legea anterioară¹⁵, a subliniat că principiile enunțate în propria jurisprudență privind aplicarea art.7 din Convenție reprezintă **regula călăuzitoare potrivit căreia legea penală nu trebuie să fie interpretată în detrimentul unui acuzat**, de exemplu, prin analogie¹⁶. Tot astfel Curtea Europeană a Drepturilor Omului¹⁷ a statuat că art.7 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale cere, în virtutea unor principii bine stabilite, ca legea „să interzică aplicarea retroactivă a legislației penale mai punitive în detrimentul acuzatului și să garanteze aplicarea retroactivă a legislației mai favorabile”¹⁸.

Tot astfel, în *Cauza Previti*¹⁹ Curtea a reținut că regulile privind prescripția nu definesc infracțiunile și pedepsele pe care le reprimă și, prin urmare, pot fi interpretate ca reglementând o condiție prealabilă pentru examinarea cauzei. În consecință, deoarece modificarea denunțată de reclamant a privit o lege de procedură, în absența arbitrariului nimic în Convenție nu împiedică legiuitorul italian de a reglementa aplicarea sa proceselor în curs la momentul intrării sale în vigoare, neexistând în aceste circumstanțe nicio violare a art.7 din Convenție dată fiind calificarea prescripției ca o instituție de drept procedural, și nu de drept material conform dreptului italian.

Chiar dacă ne-am raporta exclusiv la art.7 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, vom constata că în jurisprudența sa²⁰ Curtea de la Strasbourg a statuat că modul de redactare a art.7 paragraful 1 teza a doua indică faptul că punctul de plecare în orice evaluare a existenței unei sancțiuni este dacă măsura în cauză a fost impusă în urma condamnării

¹⁰ Decizia nr.1.092 din 18 decembrie 2012, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.67 din 31 ianuarie 2013.

¹¹ A se vedea Decizia nr.1.470 din 8 noiembrie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.853 din 2 decembrie 2011.

¹² Deciziile nr.1.470 și nr.1.483 din 8 noiembrie 2011, publicate în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.853 din 2 decembrie 2011.

¹³ Hotărârea din 22 iunie 2000 pronunțată în *Cauza Coeme și alții împotriva Belgiei*.

¹⁴ *Stubbings și alții contra Marii Britanii* din 22 octombrie 1996, Hotărârea din 17 septembrie 2009, pronunțată în *Cauza Scoppola împotriva Italiei*.

¹⁵ Hotărârea din 22 iunie 2000 pronunțată în *Cauza Coeme și alții împotriva Belgiei*.

¹⁶ Aceeași soluție izvorăște și din Hotărârea din 25 mai 1993, pronunțată în *Cauza Kokkinakis împotriva Greciei*, paragraful 52, și Hotărârea din 27 septembrie 1995, pronunțată în *Cauza G. împotriva Franței*, paragraful 26.

¹⁷ A se vedea Hotărârea din 24 ianuarie 2012, pronunțată în *Cauza Mihai Toma împotriva României*, paragraful 26, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.839 din 13 decembrie 2012.

¹⁸ A se vedea Hotărârea din 17 septembrie 2009, pronunțată în *Cauza Scoppola împotriva Italiei* (nr.2), paragrafele 93 și 109.

¹⁹ *Previti contra Italia*, Decizia de inadmisibilitate din 12 februarie 2013 — Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Note de informare nr.160 din februarie 2013.

²⁰ A se vedea Hotărârea din 10 iulie 2012, pronunțată în *Cauza Del Rio Prada împotriva Spaniei*, paragrafele 48, 58, 59 și 63.

pentru o „infracțiune”. Cu toate acestea, Curtea a admis și existența unor alți factori relevanți care pot fi luați în considerare, cum ar fi, de pildă, **natura și scopul măsurii în cauză, conformitatea cu legislația națională și chiar procedurile implicate în realizarea și punerea în aplicare a măsurii.** În acest scop atât Comisia, cât și Curtea au făcut o distincție clară între o măsură care constituie în esență o „pedeapsă” și o măsură care se referă la „executarea” sau „punerea în aplicare a pedepsei”. În consecință, în cazul în care natura și scopul unei măsuri se referă la iertarea de o pedeapsă sau la o schimbare a regimului referitor la eliberarea anticipată, aceasta nu face parte din categoria noțiunii de „pedeapsă” vizate de art.7. Drept urmare, Curtea europeană a statuat că legea prin care se modifică criteriile de calcul referitoare la posibilitatea eliberării anticipate, în funcție de durata muncii prestate, a avut un impact semnificativ asupra duratei efective a pedepsei în detrimentul condamnatului, pedeapsă care a fost prelungită retroactiv cu aproape nouă ani. Pe cale de consecință, deși măsura contestată se referea la regimul de executare al pedepsei, s-a ținut seama și de faptul că pentru persoana interesată a fost dificil sau chiar imposibil să prevadă la momentul săvârșirii faptelor că ar fi posibilă o astfel de recalculare retroactivă.

3. Distinct de argumentele avute în vedere de jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului și cu precădere Cauza *Coeme și alții împotriva Belgiei*, arătăm că aceasta nu este relevantă și nu poate sprijini ideea aplicării cu caracter retroactiv a dispozițiilor privind regimul prescripției penale, întrucât însăși instanța europeană a făcut trimitere deseori în analiza sa și la alți factori cum ar fi *conformitatea cu legislația națională*²¹.

În mod esențial trebuie remarcată incidența în cauză a dispozițiilor art.20 din Constituție. Prevederile art.20 din Constituție stabilesc *standarde superioare de protecție a drepturilor și libertăților fundamentale*, standarde care nu pot fi coborâte prin raportare la actele internaționale. În acest sens, potrivit art.20 alin.(2) din Constituție, dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privoitoare la drepturile fundamentale ale omului, la care România este parte, și legile interne, au prioritate reglementările internaționale, cu excepția cazului în care Constituția sau legile interne conțin dispoziții mai favorabile. Din aceasta perspectivă, prevederile art.15 alin.(2) din Constituție, care consacră principiul retroactivității legii penale mai favorabile, stabilesc standarde superioare de protecție a drepturilor și libertăților fundamentale. Principiul retroactivității legii penale mai favorabile este de aplicare generală și, în consecință, nu este posibil ca în afara excepțiilor stabilite în însuși textul constituțional privitor la legea penală și contravențională mai favorabilă să îi poată fi aduse alte limitări fără a fi manifest neconstituționale.

Așa fiind, considerentele dezvoltate de instanța europeană nu își găsesc aplicabilitatea în dreptul român, unde în mod tradițional din perioada interbelică și până în prezent prescripția a fost considerată ca instituție aparținând dreptului penal material sau cel mult una cu caracter mixt, dar niciodată ca o instituție aparținând procedurii penale, sens în care a statuat și instanța de contencios constituțional.

Totodată, este indiscutabil recunoscut în teoria juridică că regula generală de soluționare a conflictelor de legi în timp, în materie penală, impune aplicarea normelor mai puțin severe și că, dincolo de jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, care din această perspectivă este mai restrictivă, Constituția României dispune în art.20 alin.(2) asupra priorității dreptului intern în materia drepturilor și libertăților fundamentale în ipoteza în care acestea cuprind dispoziții mai favorabile.

Împrejurarea că de această dată controlul Curții Constituționale a României este cantonat asupra prescripției executării pedepsei din perspectiva instituirii imprescriptibilității anumitor infracțiuni pentru care nu s-a împlinit termenul de prescripție până la apariția legii noi nu înlătură argumentele de mai sus. În cazul prescripției executării pedepsei astfel consacrate de art.125 alin.3 din Codul penal este afectat în mod flagrant principiul aplicării legii penale mai favorabile pentru faptele care, deși săvârșite sub imperiul legii vechi, au fost sancționate definitiv printr-o hotărâre judecătorească de condamnare anterioară apariției noilor reglementări.

4. Deși considerentele deciziei nu trimit expres la infracțiunile de omor comise în timpul evenimentelor din decembrie 1989, ci la imprescriptibilitatea executării pedepselor principale în cazul infracțiunilor de omor și al infracțiunilor intenționate urmate de moartea victimei, care reclamă o reacție fermă din partea statului și o nevoie de dreptate ce nu se stinge prin scurgerea vremii de la data sesizării lor, jurisprudența Curții europene pronunțată cel puțin în Cauza „*Asociația 21 Decembrie 1989*” și *alții împotriva României*²² ne prilejuiește câteva reflecții.

Astfel, Curtea a reținut „importanța dreptului victimelor și a celor în drept de a cunoaște adevărul cu privire la circumstanțele evenimentelor ce implică încălcarea masivă a drepturilor fundamentale cum este dreptul la viață, ce implică dreptul la o anchetă judiciară efectivă și eventualul drept la reparație. Din acest motiv, în cazul utilizării masive a forței letale împotriva populației civile în timpul manifestațiilor antiguvernamentale precedând tranziția de la un regim comunist la un regim democrat

²¹ A se vedea Hotărârea din 10 iulie 2012, pronunțată în Cauza Del Rio Prada împotriva Spaniei.

²² Hotărârea pronunțată la data de 24 mai 2011 în Cauza „*Asociația 21 Decembrie 1989*” și alții împotriva României.

cum este cazul de față, Curtea nu poate accepta ca o anchetă să fie efectivă în cazul în care se termină prin efectul prescripției răspunderii penale, în vreme ce înseși autoritățile au rămas inactive.”²³

Așa fiind, doar pasivitatea autorităților a condus la încheierea anchetei prin efectul prescripției răspunderii penale și a atras consecința inefectivității anchetelor efectuate. De aici rezultă că numai desfășurarea unor acte de urmărire eficiente ar putea duce la îndeplinirea obligațiilor rezultând din latura procedurală a art.2 din Convenție, și nu lipsa de diligență a autorităților ori abolirea prescripției. Aceasta cu atât mai mult cu cât Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat încălcarea art.2 din Convenție și în situația în care cercetarea a avut ca rezultat condamnări înainte de expirarea termenului de prescripție, însă durata excesivă a procedurii nu îi conferă un caracter efectiv.²⁴

5. În ce privește practica altor instanțe de contencios constituțional cum ar fi Curtea Constituțională Federală a Germaniei²⁵, vom observa că în acel caz nu există, asemeni României, bariere constituționale care să interzică aplicarea retroactivă a normei referitoare la termenul de prescripție. Astfel, art.103 II GG interzice atât stabilirea infracțiunii în mod retroactiv, cât și agravarea pedepsei în mod retroactiv (corelativ cu art.13 din Codul penal român). Legile retroactive nu sunt neadmisibile în toate cazurile — cu excepția domeniului la care se referă art.103. Limitele constituționale rezultă și din acest caz din principiul siguranței juridice care face parte din principiul statului de drept.

Chiar dacă Curtea Constituțională a Germaniei a dat prevalență principiului echității în raport cu siguranța juridică, însăși decizia sa motivează acest procedeu prin lipsa unor interdicții de ordin constituțional. Astfel decizia citată reține: „în măsura în care nu conține reglementări și precizări pentru anumite domenii în baza Constituției scrise, nu oferă nici exigențe și interdicții de rang constituțional determinate în mod echivoc, ci constituie un principiu constituțional care necesită concretizare în funcție de condițiile obiective date.”²⁶

În plus, Decizia Curții Constituționale Federale a Germaniei invocată în considerente se referă la prescripția răspunderii penale, și nu la prescripția executării pedepsei.

Prin urmare, standardul legal consacrat de art.7 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale nu poate înfrânge standardul constituțional consacrat de art.15 alin.(2) din Constituție.

În consecință, considerăm că prevederile art.125 alin.3 din Codul penal sunt neconstituționale, fiind adoptate prin încălcarea art.15 alin.(2) din Constituție.

Prof. univ. dr. **Mona-Maria Pivniceru,**
Valentin Zoltán Puskás,
prof. univ. dr. **Tudorel Toader**

²³ Hotărârea pronunțată la data de 24 mai 2011 în Cauza „Asociația 21 Decembrie 1989” și alții împotriva României, paragraful 144.

²⁴ Sandru contra României, 8 decembrie 2009, Lăpușan contra României, 8 martie 2011.

²⁵ 171) BVerfGE 25, 269 (Verfongungsverjährung/Prescripția răspunderii penale) — Selecție de decizii ale Curții Constituționale Federale a Germaniei, Fundația Konrad Adenauer, Ed. CH. Beck, 2013, p.656—657.

²⁶ Idem.